

oogenblik. Wie wegvluht uit deze verantwoordelijkheid, in de historie of waar dan ook, begaat in wezen rebellie tegen Gods bestel.

III. Zoo wordt dan op tweeërlei wijze de verhouding van Historie en Leven misverstaan. Het radicalisme, dat eenzijdig nadruk legt op het leven, doet tekort aan de historie. En het conservatisme vervalt in de tégengestelde fout, wanneer het de historie ten koste van het leven voorop plaatst. Wie in onze dagen om zich heen ziet, zal zonder twijfel deze dwalingen herkennen, ook al doen zij zich vaak onder andere namen voor. De vooruitgang, welke richting zij ook uit wil, botst met het behoud, dat niets kan prijsgeven. Maar het is niet genoeg, dat wij alleen de uitingsvormen zien. Want achter elk van die dwalingen gaat een andere schuil van veel wijder strekking. Hoe zou het ook anders kunnen! Wanneer de vragen aan de orde komen, die het wel en wee van onze samenleving raken, komen altijd de *beginselen* openbaar. Zoo is ook het contrast van radicalisme en conservatisme er niet maar een van de practijk alleen. In laatster instantie komt het voort uit een grondig verschil in geschiedenisbeschouwing, en dat wil zeggen in *wereld-* en *levensbeschouwing*.

Wij Calvinisten, belijden met de Christenheid van alle eeuwen, dat weliswaar de menschen de geschiedenis maken, maar dat door al dat menschenwerk heen zich het raadsbesluit voltrekt van onzen God. Niets, maar dan ook *niets* kan er gebeuren, of het staat onder Zijn bestel. En nu ligt de fout van het radicalisme hierin, dat het aan *deze* waarheid *voorbijgaat*. In zijn consequentie doorgevoerd, *kan* het in de geschiedenis alléén maar zien het werk van *menschen*. Ook wanneer het zich op de Voorzienigheid beroept, is dat toch alleen maar om haar sanctie te eischen op wat de mensch verricht. *Wij* bouwen onze toekomst op, en de gang der wereld wordt bepaald door *onze* macht. Onze samenleving, met al haar heerlijkheid en al haar ellende, zij is het groote Babel dat *wij* gebouwd hebben. En inderdaad, wie zóó de geschiedenis beschouwt, voor hem is er geen reden om aan het historisch geworden veel waarde te hechten. Wat het voorgeslacht in *zijn* tijd heeft tot stand gebracht, kan misschien aanspraak maken op eenige piëteit, maar zoodra het ons in den weg staat, moet het vallen, zooals een oud gebouw geofferd wordt aan de eischen van het moderne verkeer. Waarom ook niet? Al wat ontstaat, is waard dat het te gronde gaat. Pas als het oude is afgestorven komt er ruimte voor het nieuwe leven. Opgaan, blinken en verzinken is het lot van iederen dag. Wat zal men zich dan druk maken om het verleden! Het laatste woord